

(A)symmetri og gensidighed: Reciproke konstruktioner i acazolcootomí

Laurits Stapput Knudsen
Københavns Universitet
Lstapputknudsen@gmail.com

ABSTRACT

This study investigates reciprocal constructions in Acazolco Otomí, a native language of central Mexico. The constructions are investigated using the video stimuli “Reciprocal actions and situation types” (Evans et al. 2004). The study was motivated by two factors: Firstly, certain language internal arguments support the hypothesis that Acazolco Otomí will be quite generous in its categorisation of reciprocity. Secondly, the study will fill a geographic and genealogic gap in Majid et al.’s (2011) study, providing more knowledge about the domain and useful data for future work on reciprocals. The study finds that Acazolco Otomí is indeed quite generous in its categorization, and my study therefore supports the hypothesis that a structuring principle functions across domains in Acazolco Otomí.

1 Indledning

Gensidighed er en central del af det at være menneske; vi krammer hinanden, kysser hinanden, leger med hinanden og slår hinanden. En opgave indenfor lingvistikken er at undersøge de sproglige implikationer af så grundlæggende menneskelige adfærd. Det er specielt en opgave, som man griber an indenfor sprogtypologien og især den form for typologi, der kaldes semantisk typologi. Her undersøger man, hvordan semantiske kategorier som fx netop gensidighed (herfra reciprocitet) kodes forskelligt i verdens sprog. Denne artikel viser, hvordan en kategori som reciprocitet, der er en almindelig menneskelig kategori, kodes vidt forskelligt på forskellige sprog. Ved at præsentere mine resultater fra en undersøgelse af kategorien reciprocitet i det oprindelige meso-amerikanske sprog acazolcootomí (herfra AO) demonstrerer denne undersøgelse vigtigheden af at medtage sprogbeskrivelser af ikke-europæiske sprog, når man sprogligt udforsker et begreb som reciprocitet. Hvis ikke man tager en bred vifte af sprog med i undersøgelser af begreber, får man en mere overfladisk forståelse af fundamentale begreber som gensidighed og symmetri: begreber, der er centrale for vores menneskelige samfund.

I AO er der indenfor andre sproglige domæner en tendens til at fokusere på relationshelheder fremfor at specificere enkelte deltageres (asymmetriske) roller. Denne tendens er i typologisk sammenhæng sjælden. Jeg vil i afsnit 3 uddybe dette sproglige fænomen i AO. Det er denne tendens, der gør det særligt interessant at undersøge gensidighed i AO. Er tendensen til at nedprioritere symmetri i andre semantiske domæner også relevant i brugen af gensidige konstruktioner, og hvad siger det om reciprocitet som menneskelig kategori?

Min undersøgelse af reciprocitet i AO har altså dels en enkeltsprogsbeskrivelse for øje, og dels kan den levere data som supplement til Majid et al.s (2011) data og således bidrage til en mere præcis forståelse af reciprokke konstruktioner og reciprocitet på tværs af sprog.

Jeg vil i denne artikel først skitsere den teoretiske baggrund for min undersøgelse og introducere begrebet reciprocitet og tidligere undersøgelser af fænomenet. Derefter vil jeg præsentere elicitationsmaterialet og metoden, jeg har brugt. Til sidst vil jeg i præsentere mine resultater og diskutere, hvad relevansen af de resultater er for min hypotese.

2 Semantisk typologi og reciprocitet

I min undersøgelse af AO arbejder jeg ud fra en semantisk typologisk ramme, da jeg vil undersøge, hvordan et betydningsområde bliver struktureret i AO, ift. hvad vi ser tværsprogligt (se fx Levinson & Meira 2003 og Majid, Bowerman, Van Staden & Booster 2007). At et betydningsområde bliver struktureret på en bestemt måde, betyder, at de enkelte sprog kategoriserer den samme virkelighed forskelligt. Det kan eksemplificeres med farvetermer, som Berlin og Kay (1969) viser. Nogle sprog (som dansk) kategoriserer blå og grøn som forskellige farver, mens andre sprog kategoriserer blå og grøn som det samme ved kun at have et ord, der dækker begge farver. Det er det samme betydningsområde (de samme farver), men området struktureres forskelligt: Enten deles det op, eller også deles det ikke op. På samme måde kan forskellige sprog kategorisere de samme handlinger forskelligt. Det fører videre til min undersøgelse, for i nogle sprog bliver en situation, hvor to personer hilser (på hinanden), beskrevet med en reciprok konstruktion, mens den samme situationen i andre sprog ikke bliver markeret som en reciprok situation. På dansk kan den situation både beskrives med og uden det reciprokke pronomen *hinanden*.

2.1 Reciprocitet og undersøgelser af det semantiske område.

Nedjalkov (2007: 6) definerer reciprokke situationer som situationer, hvor referenterne i en situation står i identisk omvendt relation til hinanden, og referenterne fungerer både som agent og patient i situationen. Reciprokke konstruktioner er grammatiske konstruktioner, der sprogligt koder situationer som reciprokke. På dansk er pronominet *hinanden* (arkaisk *hverandre*) den produktive reciprokke konstruktion, og derudover kan *-s* uproduktivt bruges til at kode en situation som reciprok, som fx *vi slås/ses/mødes/?kys ses*.

Ud fra ovenstående er (1) en reciprok situation, da begge deltagere er agent og patient for *kramme*-prædikatet. Den kodes også som dette med nominalet *hinanden*.

(1) *Peter og Arne krammer hinanden*

Men hvad så med en sætning som (2)?

(2) *Børnene vækkede hinanden den morgen*

(2) passer ikke i definitionen, da det er en umulighed (i hvert fald i den mest naturlige forståelse af sætningen), at alle børnene vækker alle de andre børn, og at alle børnene dermed står i identisk

omvendt relation til hinanden, dvs. er agenter og patienter på samme måde i *vække*-prædikatet, men både (1) og (2) markeres som reciprokke situationer med det reciprokke pronomen *hinanden*. En forskel på de to eksempler er, om de er *symmetriske* eller *asymmetriske*. Det vender jeg tilbage til senere i dette afsnit. Reciprokke markører kan altså dække over forskellige typer situationer. Den danske reciprokke markør dækker både den prototypisk reciprokke situation i (1) og den ikke-prototypiske reciprokke situation. Begrebet 'prototypisk' refererer her til en forståelse af betydning som organiseret omkring prototyper (se fx Taylor 1989). En solsort er fx en prototypisk fugl, hvilket en pingvin ikke er. På samme måde er nogle konfigurationer mere prototypisk reciprokke end andre. Men spørgsmålet er, hvor langt situationer kan fjerne sig fra den prototypisk reciprokke situation, før de ikke længere kategoriseres som reciprokke i det enkelte sprog.

Til at undersøge det spørgsmål har Evans et al. (2004) sammensat et elicitationsmateriale, som jeg også bruger i min undersøgelse, der varierer på fem parametre baseret på tidligere undersøgelser (se Dalrymple et al. 1998, Langendoen 1978). Det drejer sig om *antal af deltagere*, *konfiguration*, *symmetri*, *temporal organisering* og *situationstype* (Majid et al. 2011: 2). De antager altså et reciprokkt betydningsområde og undersøger så, hvordan enkelte sprog grammatisk strukturerer det betydningsområde. Jeg viser nedenfor, hvordan de parametre er relevante for variationen i, hvad der udtrykkes med reciprocitetsmarkør. De danske begreber er mine oversættelser.

Jeg gennemgår her, hvad disse parametre dækker over.

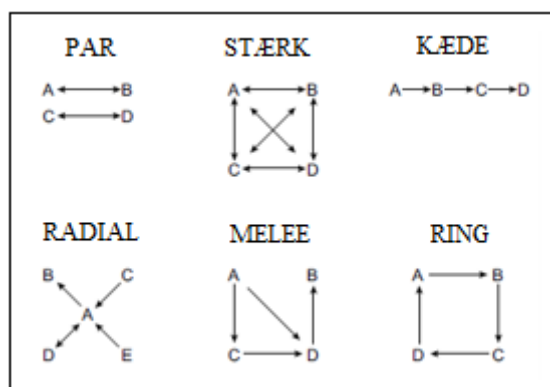
1. Antal af deltagere: Den prototypiske reciprokke situation har to deltagere, men tværsprogligt ser vi, at sætninger som (3), (4) og (5) typisk markeres reciprokkt, ligesom de gør på dansk (Nedjalkov 2007: 9).

(3) *Peter og Bo slår hinanden*

(4) *Peter, Bo og Lars slår hinanden*

(5) *Hele klassen slår hinanden*

2. Konfiguration: Konfigurationen er relevant som parameter, når der er mere end to deltagere i situationen. Det dækker over, hvem i situationen der agerer på hvem. Majid et al. (2011) opstiller seks forskellige konfigurationer, hvoraf den prototypiske (*stærk* i figur 1) er, at alle deltagere agerer på alle de andre referenter, og så bliver det mindre prototypisk, når deltagerne fx agerer i en kæde, men der er ikke nogen rangorden blandt de andre konfigurationer. Se figur 1 for et overblik over de forskellige konfigurationer, videoerne varierer over.



Figur 1: De forskellige konfigurationer Majid et al. (2011) beskriver

Eksemplerne (6)-(11) er alle eksempler på sætninger, der varierer i konfigurationen, men stadigvæk beskrives med en reciprok konstruktion. Fx er sætning (7) konfigureret i en kæde, hvor den forreste i rækken kun har den semantiske rolle patient, og den bagerste kun er agent for *følge*-prædikatet.

(6) **Stærk:** *Peter og Anne krammer hinanden.*

(7) **Kæde:** *Eleverne fulgte efter hinanden op på podiet for at modtage deres eksamensbevis.*

(8) **Par:** *Danske par griner med hinanden* (enkelte par griner internt i deres par).

(9) **Radial:** *Eleverne og læreren driller hinanden* (læreren er involveret i al dril, men fra nogle elever går det kun mod læreren, nogle modtager kun dril fra læreren, og nogle både giver og modtager dril).

(10) **Melee:** *Børnene vækker hinanden* (der er en der "kæden" af vækning, men kan godt vække fx to andre).

(11) **Ring:** *Eleverne i klassen giver gaver til hinanden* (en ordning hvor alle elever i en klasse giver gave til en elev, og får en gave fra en anden).

3. Temporal organisering: Temporal organisering dækker over, om situationen er simultan eller sekventiel. Fx er der i én tolkning af sætning (12) fire år imellem, at *Peter* gør noget ved *Lis*, og at *Lis* så gør det samme ved *Peter*, men den markeres stadigvæk reciprok med *hinanden*. Derimod kan (13a) næsten kun tolkes som simultan, hvis den ikke ekspliciteres som sekventiel som i (13b). Det vil sige, at i (13a) er den mest naturlige tolkning, at *Peter* og *Lis* kysser hinanden samtidigt. For at den naturlige tolkning skal være ikke-samtidigt (sekventiel), vil det være mest naturligt at gøre det tydeligt vha. et led som *på skift*. I (14) er den mest naturlige tolkning nok sekventiel, men med meget kort tid imellem.

(12) *Peter og Lis sender mails til hinanden hvert 4. år*

(13a) *Peter og Lis kysser hinanden*

(13b) *Peter og Lis kysser hinanden på skift*

(14) *Bokserne slår hinanden*

4. Symmetri: En symmetrisk situation er mere reciprok end en asymmetrisk – en symmetrisk situation er en situation, hvor deltagerne både er agent og patient i situationen. (15) er et eksempel på en asymmetrisk situation, mens (16) er et eksempel på en symmetrisk situation, som dog ikke er stærkt reciprok (dvs. alle agerer på alle). I eksempel (16) agerer alle deltagerne ikke på alle, men i de enkelte par er referenterne både agenter og patienter.

(15) *Parrene til festen løber efter hinanden*

(16) *Parrene til festen danser med hinanden*

5. Situationstype: Majid et al. (2011) opstiller 13 forskellige situationstyper, fx en 'kramme'-situation og en 'slå'-situation. Forskellige verber kan variere i forhold til, om de kan indgå i en reciprok konstruktion. Fx kan man forestille sig et sprog, hvor 'kramme' kan markeres reciprokt, men hvor 'se' ikke kan markeres reciprokt. Her er der ikke noget der a priori er mere prototypisk reciprokt end andet.

På figur 2 kan man se eksempler fra videoerne, som Majid et al. (2011) bruger i undersøgelsen, og som jeg også bruger i min undersøgelse. Jeg gennemgår metoden i afsnit 4. På figur 2 er videoens parametre angivet under billedet.



Deltagere: 2
Konfiguration: Stærk
Symmetri: Symmetrisk
Temporal organisering: Simultan
Situationstype: Kram

Deltagere: 2
Konfiguration: Stærk
Symmetri: Symmetrisk
Temporal organisering: Sekventiel
Situationstype: Kram

Figur 2: to klip fra Majid et als (2011) materiale, der kun varierer på et enkelt parameter.

På figur 2 er der to klip, der kun varierer på et enkelt parameter. I min undersøgelse af reciproke konstruktioner i AO, vil jeg gøre brug af de fem parametre som udgangspunkt for, hvornår noget er mere eller mindre (semantisk) prototypisk reciprokt. Men før jeg tager mere hul på metoden, introducerer jeg sproget, som jeg har arbejdet med.

3 Acazolcootomí

AO er et sprog i sproggruppen otomí. Det er en gruppe af sprog, der tilhører sprogfamilien oto-pame i oto-mangue-stammen. Det er oprindelige sprog, der primært tales i det centrale Mexico. AO grupperes sammen med ixtencootomí og tilapaotomí som en sydlig, uddøende otomívarietet (Hernández-Green 2015). AO (eller *yúhü* på AO) tales af omkring 300 talere i bjerglandsbyen San Jerónimo Acazolco, som ligger cirka 2760 meter over havet omkring 35 km sydvest for Mexico City. Det er kun indbyggere, der er født før 1950, der taler det flydende, og alle talere af AO taler også spansk på daglig basis (Hernández-Green 2015). Det betyder, at dem, der er født efter 1950, kun taler gebrokkent AO, og at sproget derfor ikke gives videre til den næste generation på trods af diverse revitaliseringsforsøg i de seneste år.

Som nævnt er der visse forhold, der gør det særligt interessant at undersøge reciprocitet i AO. I AO er der nemlig en tværsprogligt set usædvanlig tendens til at fokusere på helheden i rumlige relationer i stedet for de specifikke roller, referenterne spiller. AO kategoriserer visse asymmetriske situationer som gensidige (fx 'hånden i/om handsken', 'handsken i/om hånden'), hvorimod den generelle tendens i verdens sprog er at kategorisere dem som ikke-gensidige (fx 'vandet i glasset', 'glasset om vandet') (Talmy 2000: 184, Boeg Thomsen & Pharao Hansen 2015a).

Som Boeg Thomsen & Pharao Hansen (2015b) påpeger, er dette ikke kun et fænomen, der gør sig gældende for rumlige relationer, da et parallelt fænomen gjorde sig gældende for slægtskabstermer på protootopame, et tidligere historisk stadie i sprogfamilien otopames historie (se fx Gibson, 1981: 281, Merrifield 1981: 85). Man antager, at protootopame blev talt omkring 4875 – 2125 f.kr. (Wright-Carr 2017) I protootopames, slægtskabstermer var der en udbredt tendens til, at det ikke var de enkelte referenters rolle i en asymmetrisk relation ('A er svigersøn, B er svigermor'), der blev udtrykt, men derimod relationen ('svigersøn/svigermor-relationen'), og svigersønnen og svigermoderen refererede altså til den anden med den samme term for relationen ('du er min A og jeg er din A', svarende til engelsk *cousin* for fætter/kusine-relationen og nordisk *frænde* og mere moderne det generelle *slægtning*). På protootopame brugtes termen **to* altså både om svigersøn og svigermor. Asymmetriske relationer inden for dette domæne blev altså også – på et tidligere sprogstadie – fremstillet som gensidige i sprogfamilien.

Eftersom sprogets fokus på relationshelheden og manglende specificering af deltagernes (asymmetriske) roller er meget usædvanlig ift. rumlige relationer (Talmy 2000: 184) og usædvanlig mht. slægtskabstermer (Murdock 1949), argumenterer Boeg Thomsen & Pharao Hansen (2015b) for, at det ikke er tilfældigt at begge fænomener findes i AO. De foreslår, at den relativt sjældne måde at kategorisere rumlige relationer og slægtskabsrelationer på i AO og otopamesprog generelt kan have rødder i et særligt organisatorisk princip på tværs af betydningsområder (rumlige relationer og slægtskab og evt. flere). Det organisatoriske princip, Boeg Thomsen & Pharao Hansen (2015b) foreslår, er, at der indenfor forskellige betydningsområder er fokus på relationshelheder på bekostning af specificering af enkelte deltagers eventuelt asymmetriske rolle. Det princip gør det interessant at undersøge reciproke konstruktioner i AO, da symmetri og rollefordeling er centrale for netop reciproke konstruktioner. Jeg arbejder derfor med den hypotese, at AO vil være meget bred i sin

kategorisering af reciprocitet. Dvs. jeg forudsætter, at situationer, der tværsprogligt kategoriseres som transitive (fx 'A slår B'), bliver kategoriseret som reciprokke ('A og B slår hinanden/indgår i en slårrelation') i AO. Det gør jeg, da lignende mønstre som sagt findes andre steder i sproget.

Derudover er der en anden god grund til at supplere Majid et al.s (2011) undersøgelse med data fra AO. Som nævnt udfylder AO et genealogisk hul i undersøgelsen, da otopame-sprogfamilien slet ikke er repræsenteret, og AO tales i Mellemamerika/Sydamerika, et underrepræsenteret område i Majid et al.s undersøgelse. Det er naturligvis en fordel at have så forskelligartet et billede af et sprogligt fænomen som muligt, når man laver typologi. I forlængelse heraf forudsætter den tværsproglige kortlægning enkeltsproglige beskrivelser; jo flere af sidstnævnte, desto mere præcis bliver kortlægningen. Omvendt muliggør den tværsproglige kortlægning udarbejdelsen af præcise profiler for enkeltsprog.

Reciprokke markører i AO

Hernández-Green (2015) beskriver den måde hvorpå reciprocitet udtrykkes i AO, således: Konstruktionen er for det første kendetegnet ved præfikset /N-/ (som realiseres enten som [n] eller [m] afhængigt af den fonologiske kontekst), for det andet ved at verbets valens reduceres, og for det tredje ved at verbet bøjes i en bestemt verbalklasse, den såkaldt 3. verbalklasse. Jeg vil nu gennemgå de tre kriterier, og hvordan jeg identificerer dem.

Præfikset /N-/ markerer iflg. Palancar (2006) og Hernández-Green (2015) *middle voice* på otomí. En af præfiksets funktioner er således at markere reciprocitet. Den reciprokke betydning af /N-/ ses fx i kontrasten mellem (17a) og (17b).

(17a) Klip 23, MP
bì=zéngwa
3.REAL.PFV=hilse
Lit: '(Hun) hilser (hende)'
'Hun hilser på hende'

(17b) Klip 9, JO
bì=n-zéngwa
3.REAL.PFV=RECP-hilse
'(De) hilser hinanden'

Her tilføjes /N-/ i (17b) og giver den reciprokke betydning, og sætningens valens reduceres, så den bliver intransitiv (Hernández-Green 2015).

Verbalklasserne i AO markeres ved de præverbale TAM-klitika. Verber tilhører en enkelt klasse, men kan skifte klasse, fx i forbindelse med nogle afledninger. Det kan ikke altid afgøres ud fra en enkelt

ytring, hvilken klasse et verbum i sin grundform tilhører, da TAM sommetider har samme form. Det er fx tilfældet mellem 3. og 4. klasse i imperfektiv 3. person som begge udtrykkes med *bi=*.

De to markører af reciprocitet optræder næsten altid sammen. Der er dog nogle få tilfælde, hvor de ikke gør, som fx i verbet *yô* 'gå'.

Verbale reciprokke affikser, der markerer reciprocitet, er typologisk set valensreducerende. Det er også tilfældet i AO. Mht. ditransitive sætninger reduceres valensen ikke til en intransitiv sætning, men en transitiv sætning, hvor det er det primære objekt (temaet) og subjektet, der udtrykkes. I mine data har jeg kodet en sætning som reciprok, hvis den er markeret med /N-/ og 3. klasse-bøjning, eller hvis det er en kendt og beskrevet undtagelse fra de normale markører for reciprocitet.

4 Stimulimaterialet, indsamling af data og databehandling

Min undersøgelse er baseret på data, som er indsamlet i forbindelse med feltarbejde i 2013 og 2017 i Acazolco, Mexico. Her blev data indhentet ved hjælp af videomateriale, der viser reciprokke situationer (Evans, Levinson, Enfield, Gaby & Majid 2004), som Max Planck-Instituttet for psykolingvistik har gjort tilgængeligt. Det videomateriale er designet med henblik på netop at beskrive reciprocitet både som et tværspørgeligt og enkeltspørgeligt fænomen. Majid et al. (2011) undersøger, om der er et tværspørgeligt ensartet konceptuelt rum for reciprocitet. Det vil groft sagt sige: kan vi med udgangspunkt i sproglige data sige, at der er en ensartet menneskelig kategori *reciprocitet*, og hvordan er den i givet fald struktureret? Den enkeltspørgelige vinkel er, hvordan de enkelte sprog strukturerer denne kategori. Til at undersøge det har Majid et al. altså designet stimulimateriale ud fra de fem parametre, jeg præsenterede i afsnit 2. I figur 2 viste jeg et eksempel på videoklippene.

Jeg har materiale fra fire talere. Alle fire er kvinder, og de er 74, 74, 78 og 84 år gamle. De er alle vokset op som etsprogede med AO, men er nu tosprogede med spansk og AO. Fire talere lyder umiddelbart ikke af meget, men det er hvad Evans et al. (2004) foreslår i deres manual. Når man arbejder med et sprog som AO, der er uddøende er fire ikke et tal der regnes for lavt, da nogle sprogbeskrivelser er baseret på enkelte talere.

Fremgangsmåden for indsamlingen af data følger den vejledning, Max Planck-Instituttet for Psykolingvistik (MPI) har vedlagt materialet (Evans et al. 2004). En eliciteringssituation foregik således: Talerne så en video, og blev derefter spurgt (18):

(18) Acazolcootomí
tébe' *k'a* *xi-thóh=a?*
 hvilken.ting PRO.3SG 3.REAL.PFV-ske=ENCL
 'Hvad er det, der skete?'

Derefter gav taleren en beskrivelse af situationen på AO. Derefter blev de spurgt om en oversættelse til spansk, som fungerede som metasproget under eliciteringen. På den måde var det altså ikke en helt ren elicitationsproces, da der blev talt spansk ind imellem klippene. Det er typisk den første beskrivelse, taleren giver, der ligger til grund for analysen, men sommetider havde taleren enten set

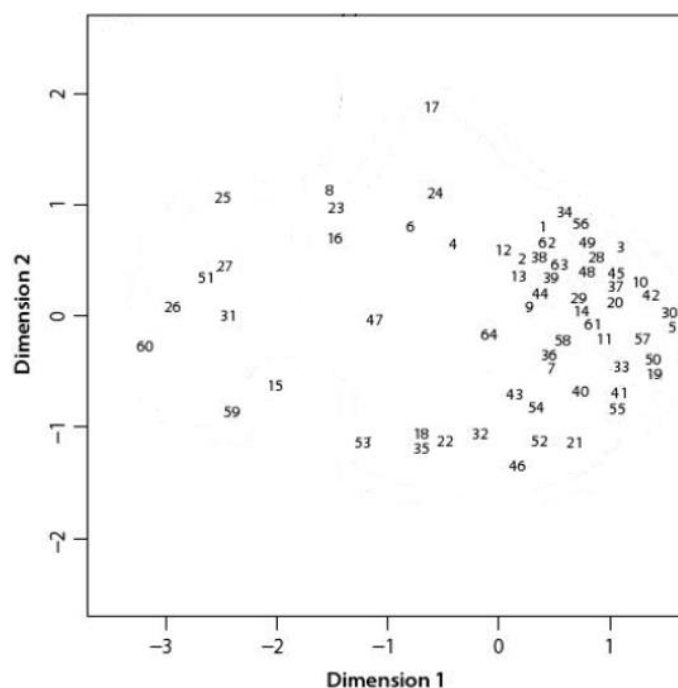
situationen forkert (en scene, der eliciterede en 'gå.ind.i'-situation som en 'kramme'-situation) eller fortolket situationen "forkert" (*de leger* i en 'slå'-situation).

4.1 Bearbejdning af data

Jeg har transskriberet og glosseret alle eliciteringerne i programmet ELAN (2016). Derefter har jeg for alle situationerne kodet i et excelark, om talerne brugte en reciprok konstruktion eller ej. Der er nogle beskrivelser, jeg har frasorteret efterfølgende, hvor taleren har set situationen forkert.

4.2 Indtegning af resultater på et multidimensional scaling-kort

Majid et al (2011) visualiserer betydningsområdet og strukturering af det ved brug af *multidimensional-scaling* (herfra MDS) kort. Den type kortlægning af sproglige områder, som Croft & Poole (2008) introducerer til lingvistikken, er en metode, der visualiserer et konceptuelt rum, dvs. et betydningsområde. Et MDS-kort laves ved hjælp af *cutting lines*, som hver især repræsenterer en kontrast mellem værdier, som i sproglige tilfælde fx kan være en funktion, en konstruktion eller et sprog. I mit tilfælde er det et videoklip fra Majid et al. (2011) som præsenteret i afsnit 2.1. Se figur 2 for Majid et als. (2011) MDS-kort over det reciprokke betydningsområde.

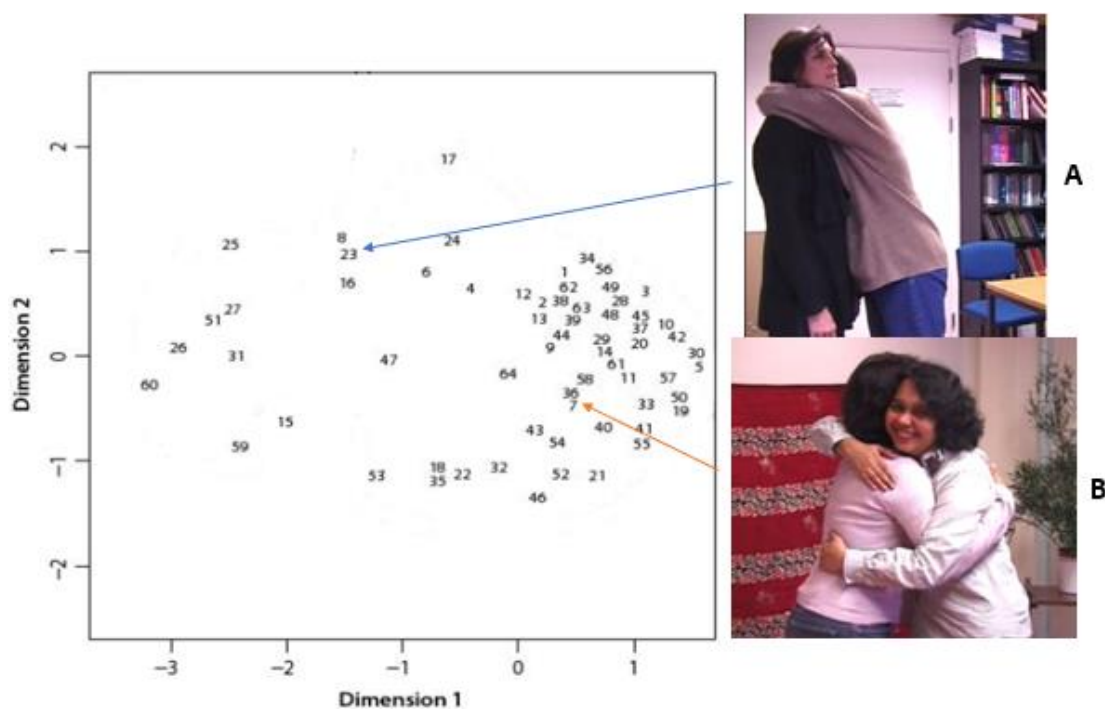


Figur 3 MDS over videoer taget fra Majid et al. (2011: 7).

Hvert tal på figur 3 repræsenterer en video og dermed en gensidig situation i materialet. Placeringen af hvert punkt repræsenterer, hvor ofte situationen bliver beskrevet ved brug af samme konstruktion på tværs af alle sprogene i Majid et als (2011) materiale. Hvis to situationer kan beskrives med samme konstruktion i sprogene i deres datasæt, ligger de to situationer tættere på hinanden i MDS-kortet. Hvad dimensionerne på akserne betyder, bestemmes af data og er altså ikke givet på forhånd.

Det betyder dog ikke, at man ikke kan se noget struktur i punkterne ud fra parametre, man som forsker opstiller. I dette tilfælde finder Majid et al. (2011), at X-aksen hænger sammen med symmetri i de reciproke videoklip, og Y-aksen hænger sammen med situationstyper. Figur 3 er altså en kortlægning af betydningsområdet reciprocitet. Majid et al. (2011) viser på baggrund af data fra sprogene i deres undersøgelse, hvilke situationer talere generelt beskriver som centrale i kategorien, og hvilke situationer der sjældnere kategoriseres sammen med de andre.

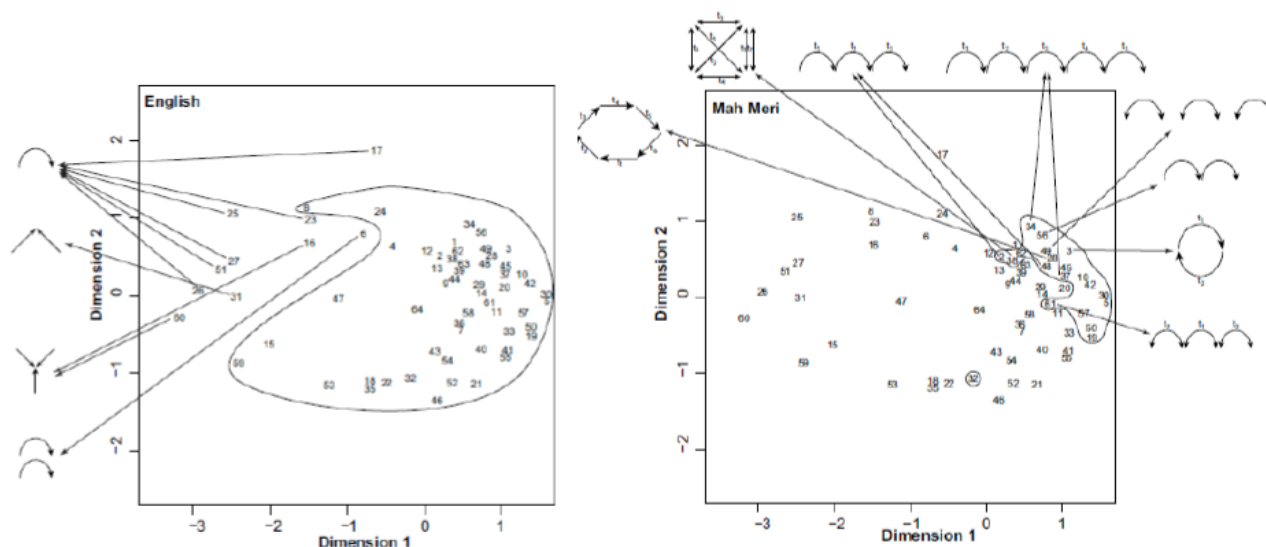
På figur 4 ses to forskellige videoklip, og hvordan de placerer sig i kortlægningen.



Figur 4: To klip og deres placering i kortlægningen af betydningsområdet.

På figur 4 kan man se, at en prototypisk situation (B) placerer sig i nærheden af mange andre tal (altså videoklip). Den store gruppe af videoklip i midten til højre er klip, der ofte beskrives med samme reciproke konstruktion. Situationen i (A) derimod er sjældent beskrevet med en reciprok konstruktion, og den placeres derfor mere perifert på kortet.

Kortet viser altså på baggrund af tværsproglig evidens, hvordan betydningsområdet er struktureret, men man kan også med det kort vise, hvordan to forskellige sprog strukturerer betydningsområdet forskelligt. Et eksempel på det ses i figur 5 fra Majid et al. (2011), hvor de afgrænsede situationer er situationer, der beskrives med en reciprok konstruktion på sprogene engelsk og mah meri. Pilene viser forskellige typer konfigurationer, som Majid et al. (2011) mener er vigtige på de to sprog.



Figur 5: Sammenligning af engelsk og mah meri taget fra Majid et al. (2011)

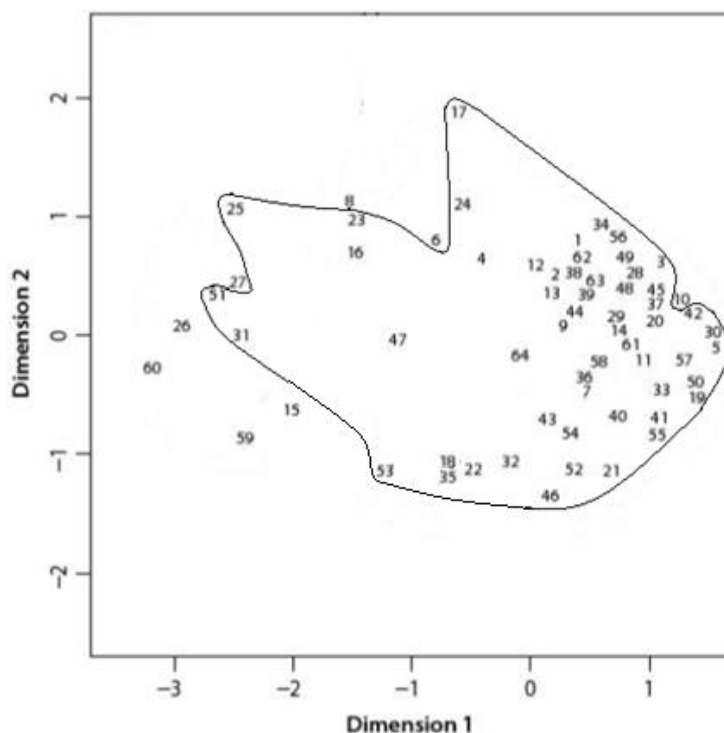
På figur 5 er det kun de indkredsede videoklip, der beskrives med en reciprok konstruktion på de to sprog. Figur 5 viser altså, at det på mah meri er en mere afgrænset gruppe af situationerne, der kan beskrives med en reciprok konstruktion end på engelsk.

I min undersøgelse vil jeg ved at tegne en lignende indkredning af situationerne visualisere, hvordan AO strukturerer betydningsområdet.¹

5 Semantisk kortlægning af reciprocitet i AO

Når man tager alle talernes beskrivelser med, er 56 ud af 64 situationer beskrevet med reciprok konstruktion på AO. Figur 6 viser, hvilke situationer, der kategoriseres som reciprokke. Tallene angiver som netop beskrevet forskellige videoklip, og deres placering er bestemt af en MDS som beskrevet i forrige afsnit.

¹ Principielt ville mine data også kunne være med til at omrokere på kortet, alt efter hvilke klip AO udtrykker med en reciprok konstruktion. De situationer, der på AO beskrives med en reciprok konstruktion, ville rykke lidt tættere sammen på kortet, men da jeg ikke har adgang til rådata fra de andre sprog, kan jeg desværre ikke vise, hvordan det vil se ud.



Figur 6: Situationer inden for stregen markeres reciprok i AO.

Figur 6 viser Majid et al.s plot over reciprocitet tværsprogligt (samme figur som figur 4). Indkredningen markerer de situationer der på AO beskrives med en reciprok konstruktion af mindst en af mine fire talere. Man kan se på figur 6, at de fleste af de situationer, der ikke bliver beskrevet reciprok på AO, ligger ret perifert i kortlægning af det tværsproglige reciprokke substansområde, og at det altså ikke er prototypiske situationer.

Tabel 1 viser en oversigt over hvordan parametrene er på de klip, der ikke er beskrevet med en reciprok konstruktion på AO.

Tabel 1: Parametrene i situationer, der ikke beskrives med en reciprok konstruktion på acazolcootomí

Klip	Konfiguration	Symmetri	Temporal organisering	Antal deltagere	Situationstype
6	Par	Asymmetrisk	Simultan	4	Afluse
8	Kæde	Symmetrisk	Simultan	4	Ved.siden.af
10	Stærk	Symmetrisk	Sekventiel	2	Afluse
15	Kæde	Asymmetrisk	Simultan	4	Ved.siden.af
26		Asymmetrisk		2	Give
27		Asymmetrisk		2	Følge.efter
59		Asymmetrisk		2	Støde.ind.i
60	Radial	Asymmetrisk	Simultan	4	kigge

Jeg vil nu kort gennemgå nogle af de situationer, der ikke beskrives reciprok.

Klip 8 (i toppen af grafen på figur 6) og klip 15 (cirka ved koordinatet -1,-2 på figur 6), viser begge 'ved.siden.af'-situationer. I de situationer får jeg to intransitive verber som svar: *ra*= 'mi', 'de sidder' og *ra=yōho* 'de er fire' (eller andet numerale). I disse er der ingen reciprok markering uanset konfigurationen og den temporale organisering. Det tyder altså på, at der er noget i den situationstype, der ikke beskrives reciprok i AO.

For situationerne 27, 59 og 60 (alle ude til venstre for indkredsningen på figur 6), der ikke er markeret reciprok, er det fælles, at de er asymmetriske. Men det asymmetriske kan ikke være det afgørende, da der er flere andre asymmetriske situationer, som markeres reciprok, som fx klip 23, som ses på figur 7. Her er alle parametrene undtagen situationstype de samme (asymmetrisk, to deltagere). Jeg vil senere diskutere, hvad jeg mener kan forklare forskellen i kodning.



Klip 59: Ikke kodet reciprok



Klip 23: Kodet reciprok

Figur 7: To situationer, der kun varierer på situationstype.

Mest overraskende er manglen på reciprok markering af klip 10, som ligger meget centralt i gruppen af klip i MDS-kortet, der ofte beskrives med en reciprok konstruktion (se figur 6 til højre). Det er overraskende, at den ikke beskrives med en reciprok konstruktion, netop fordi den ligger i den gruppering af kortet. Som tidligere nævnt betyder den placering netop, at det er et klip, der på baggrund af data fra de 20 sprog i Majid et al. (2011) ofte beskrives med en reciprok konstruktion. Klip 10 er dog lidt specielt og illustrativt for nogle af de udfordringer, der er ved den type undersøgelse, som jeg har lavet. Figur 8 viser klip 10:



Figur 8: Klip 10, der ikke beskrives reciprokt.

Det er en situation, hvor to personer afluser hinanden sekventielt, mens de står ansigt til ansigt. Jeg vender senere tilbage til, hvad problemet er med dette klip.

Alt i alt er der ikke noget klart mønster mht., hvad der ikke markeres reciprokt, hvis man bruger de parametre, Majid et al. (2011) har organiseret materialet efter. Det er ikke kun asymmetriske situationer, der ikke bliver beskrevet reciprokt, men det er heller ikke alle asymmetriske situationer, der bliver beskrevet reciprokt.

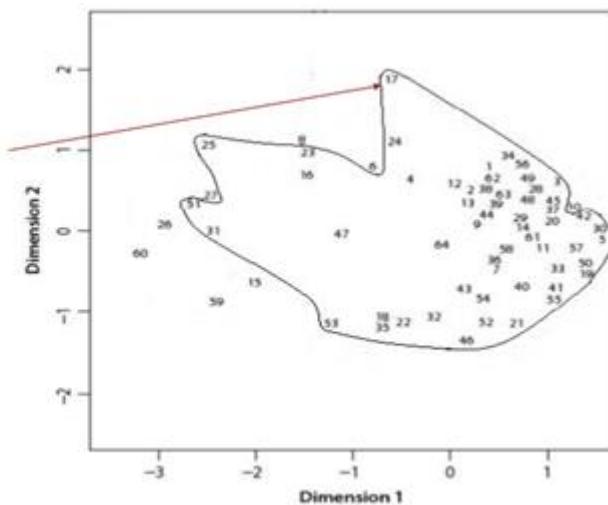
6 Analyse af mine resultater

En af motivationerne for denne undersøgelse var hypotesen om, at AO ville være relativ bred i sin kategorisering af situationer, der kan beskrives som reciprokke. Den hypotese mente jeg var holdbar, da AO inden for andre domæner har et fokus på helheder i asymmetriske forhold, som er tværsprogligt usædvanligt, som beskrevet i indledningen. Mine resultater viser, at AO's reciprocitetsmarkør kan anvendes til at beskrive 56 af ud 64 (87,5%) af eliciteringssituationerne i Majid et al.s (2011) stimuli. Gennemsnittet i Majid et al.s (2011) undersøgelse er 42,5 ud af 64 (66,41%). Det gennemsnit er fraregnet sprog, der slet ikke markerer nogen situationer reciprokt.

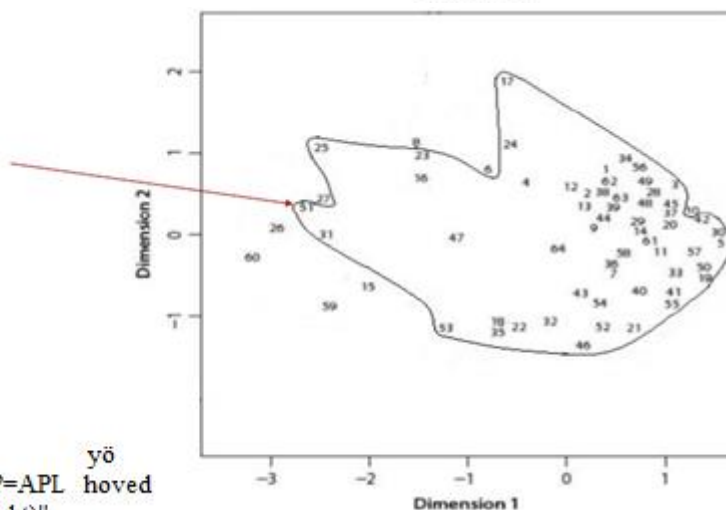
Jeg mener, at det tyder på, at der er en relativ bred kategorisering af, hvad der markeres reciprokt på AO. Nogle af de situationer, der sjældent bliver udtrykt med en reciprok konstruktion tværsprogligt, bliver beskrevet reciprokt i AO. Det ses også tydeligt på MDS-kortet i figur 4, hvor fx klip 17 og 51, der ligger meget perifert, stadig markeres reciprokt på AO. Figur 9 viser eksempler på to situationer, der tværsprogligt set sjældent udtrykkes som reciprokke. De to situationer udtrykkes reciprokt på AO, og de viser henholdsvis en situation, hvor de to deltagere slår hinanden og reder hinandens hår, men hvor der er en høj grad af asymmetri.



Klip 17: Asymmetrisk
kha ora ra-di-m-pùni
og nu 3.PRS-CL-RECP-slå
"Og nu slår de hinanden"



Klip 51: Asymmetrisk
ts'ü gâ-m-peí=ba=di yö
meget 3.ADVPRS-RECP-rede=?=APL hoved
"De reder hovedet meget (reciprokt)"

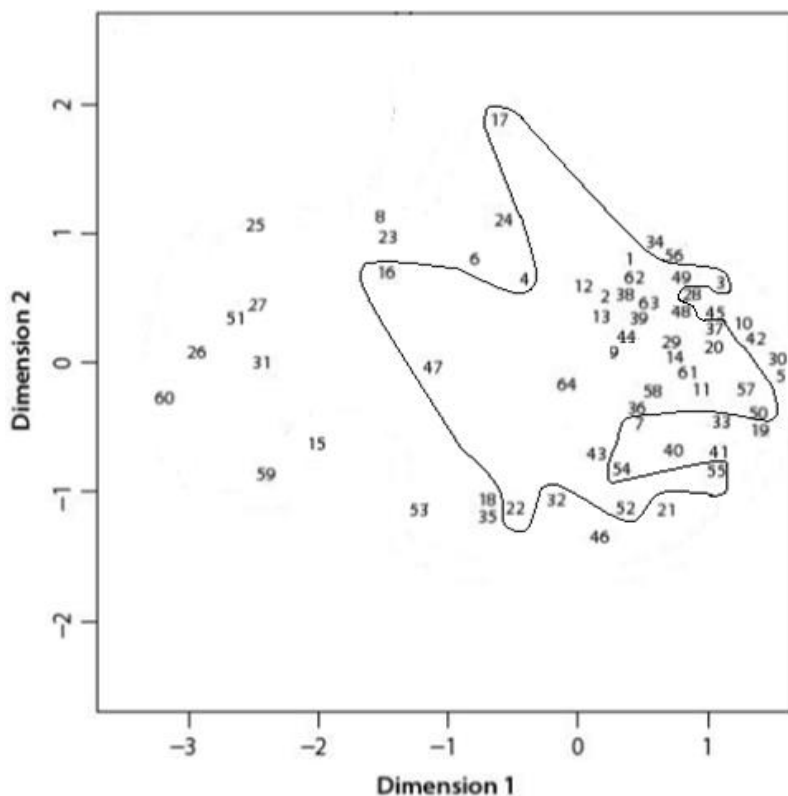


Figur 9: To klip, der ligger perifert i kortet, og som beskrives med en reciprok konstruktion på AO.

6.1 Talervariation og symmetri

Indkredsningen i figur 10 viser, hvilke situationer ALLE mine talere beskriver med en reciprok konstruktion. Så er det altså kun 29 (og ikke 56) af situationerne beskrevet reciprokt.²

² På figur 10 har jeg også kodet situationen som beskrevet reciprokt, hvis 3 ud af 4 talere har beskrevet det reciprokt, og hvis den 4. taler svar er frasortet (fx 'de sidder' i en situation der forsøger at få taleren til at beskrive en 'tale'-situation).



Figur 10: MDS over klip, som alle talere markerer reciprokt. Klip inden for markeringen markeres reciprokt af alle talere.

Jeg har ikke kunnet finde noget entydigt mønster i, hvad alle talerne beskriver reciprokt ud fra de parametre, som Majid et al. (2011) har stillet op, men det samler sig tydeligt stadigvæk i nogle områder. Som sagt forudsiger teorien og tidligere studier, at symmetri er en vigtig faktor. Da symmetri blev nedprioriteret i nogle sproglige aspekter af AO, undersøger jeg derfor om det også er tilfældet i det reciprokke betydningsområde. Derfor undersøger jeg, om der er en større del af symmetriske klip blandt de klip, der beskrives reciprokt, sammenlignet med de klip, der ikke beskrives reciprokt. Det vil altså sige, at jeg undersøger, om symmetri kan forklare, om et klip markeres reciprokt eller ej. I det samlede materiale er 59 % af klippene symmetriske. Blandt klippene, som det ikke er alle mine talere, der beskriver reciprokt, er 71 % af klippene symmetriske. Det betyder, at der i klip der IKKE beskrives reciprokt er flere symmetriske klip sammenlignet med symmetriske klip i hele materialet. Jeg mener, at det er et argument for, at symmetri ikke er afgørende i kategoringen af situationer som reciprokke eller ej i AO.

Evans et al. (2011) skriver, at symmetri er en af de vigtigste faktorer generelt i kodningen på tværs af sprog, men jeg mener ikke at mine data understøtter, at det er tilfældet i AO. Man kan indvende, at blandt klip, der slet ikke beskrives reciprokt, er det kun 25 %, der er symmetriske, og at symmetri derfor synes at være vigtigt, ift. hvad der slet ikke beskrives reciprokt i mine data. Men som nævnt er der for asymmetriske klip, der ikke beskrives med en reciprok konstruktion, parallelle asymmetriske klip, der beskrives med en reciprok konstruktion. Det bringer mig videre til min diskussion af, hvorfor symmetri ikke er centralt i de klip.

7 Hvordan strukturerer AO betydningsområdet reciprocitet?

Majid et al. (2011) bruger de fem parametre, som jeg præsenterede i afsnit 2, til at beskrive, hvilke situationer der er prototypisk reciprokke. Men som min analyse viste (se tabel 1), kan de parametre ikke forklare alle de situationer, som på AO ikke beskrives med en reciprok konstruktion. Jeg mener, at man dog alligevel godt kan finde noget, der er fælles for i hvert fald nogle af de klip, som ikke beskrives reciprok.



Figur 11: To klip, der ikke er beskrevet med en reciprok konstruktion.

De to klip i figur 11 beskrives ikke med en reciprok konstruktion, men det gør fx klippene, der ses i figur 12.



Figur 12: To klip, der beskrives med en reciprok konstruktion i AO.

Et parameter, som Majid et al. (2011) ikke bruger i deres analyse, men som jeg mener kan forklare, hvad der er fælles for i hvert fald tre ”outliers”, er *opmærksomhed*. I de to situationer i figur 11 er der

fra patientens side ikke opmærksomhed på, at hun er ved at blive gået ind i og fulgt efter. Denne opmærksomhed er derimod til stede i situationerne i figur 11, som altså beskrives reciprokt. Majid et al. (2011) pointerer selv, at de 64 videoklip og 5 parametre selvfølgelig ikke er fuldt dækkende, og at en fuldstændig kortlægning også ville indebære en kortlægning af omkringliggende betydningsområder som fx refleksivitet m.m. Et parameter, som jeg mener, man kan tilføje, er altså opmærksomhed, og jeg mener at det på AO muligvis er afgørende for, om situationer kan beskrives med reciprokke konstruktioner eller ej. I AO kan man argumentere for, at en situation er mere ”symmetrisk”, hvis der er gensidig opmærksomhed og en eller anden grad af *joint action*. Det er altså kategorier, som det er vigtigt at indarbejde i den type elicitationsmateriale fremover – eller som et minimum være meget klar over i analysen af resultaterne.

7.1 Hypotesen om rummelig kategorisering

Jeg vil nu prøve at motivere sammenhængen mellem AO’s fokus på helheder i andre domæner og den rummelige kategorisering af videoklippene.

Min undersøgelse er et led i et argument for, at AO på tværs af domæner nedprioriterer symmetri til fordel for helheder på en tværsproglig usædvanlig måde (jf. Boeg Thomsen & Pharao Hansen 2015b). Symmetri synes ikke at være det afgørende parameter i AO, og generelt er der mange situationer, der beskrives reciprokt på AO. Der er også andre af de 20 sprog i Evans et al. (2011), der markerer en lignende andel af situationerne i materialet reciprokt (fx sproget hup, som markerer 62 ud af de 64 situationer reciprokt, Epps 2011). Det betyder, at min undersøgelse ikke i sig selv er et argument for, at AO generelt er organiseret med et usædvanligt fokus på helheder. Men i sammenhæng med data fra de andre domæner tegner der sig et mønster, nemlig at der på tværs af betydningsdomæner (rumlige relationer, slægtskab, reciprokke situationer) er en tværsproglig usædvanlig tendens til at fokusere på fælles handling og opmærksomhed i en helhed på bekostning af specificering af de enkelte deltageres rolle som patient/agent i de reciprokke situationer, figur/grund i de rumlige relationer og svigermor/svigersøn i slægtskabstermer.

Det vil være interessant at undersøge fx topologiske relationer og slægtskabstermer i de andre sprog i Majid et al. (2011) sample, som også er meget rummelige i deres kategorisering af reciprokke situationer, for på den måde at se, om vi kan afdække en grad af kausalitet.

8 Konklusion

Jeg har ved hjælp af mine indsamlede data bidraget til den semantiske kortlægning af det reciprokke substansområde i sproget AO. Derudover forudsagde jeg på baggrund af andre sproglige faktorer i AO, at AO ville være relativt rummelig i sin kategorisering af reciprocitet. Det, at jeg kunne afprøve den hypotese, viser tydeligt værdien af den tværsproglige kortlægning, da den har gjort det muligt at vurdere, om AO viste usædvanlige tendenser inden for domænet, og på den anden side er den tværsproglige kortlægning kun mulig på grund af enkeltsprogsbeskrivelser som min egen.

Jeg har vist, at AO har en hyppig og rummelig brug af reciprokke konstruktioner. Det mener jeg, kan hænge sammen med den generelle tendens i sproget til at konceptualisere flere entiteter, der indgår i

en relation som helheder uanset deres indbyrdes (asymmetriske) relation. At finde ud af, hvad den tendens skyldes, og hvordan det hænger sammen med sociale og kognitive strukturer blandt sprogbrugerne, inviterer til sprogantropologiske og ikke-lingvistiske empiriske studier. Man kan fx forestille sig en undersøgelse af, om talere af AO visuelt vurderer entiteter som helheder mere end talere af fx dansk.

Min undersøgelse viser, at sprogbeskrivelser af ikke-europæiske sprog er vigtige. Ved at undersøge et sprog som AO får man en mere præcis og nuanceret forståelse af et begreb som **gensidighed**, der er en så essentiel del af det at være menneske.

Referencer

- Berlin, B., & Kay, P. (1969). *Basic Color Terms*. Berkeley: University of California Press.
- Boeg Thomsen, D. & Pharao Hansen, M. (2015a). Lenguaje del paisaje: Testimonios lingüísticos del otomí de Acapulco. I *Bajo el volcán: Vida y ritualidad en torno al Nevado de Toluca* (s. 25-47). Mexico: Instituto Nacional de Antropología e Historia.
- Boeg Thomsen, D. & M. Pharao Hansen (2015b). Relationships as gestalten: Kinship and space in Otomí. Foredrag ved 13th International Cognitive Linguistics Conference, Northumbria University, Newcastle, UK, 22.07.2015.
- Croft, W. & Poole, K.T. 2008. Inferring universals from grammatical variation: Multidimensional scaling for typological analysis. *Theoretical Linguistics* 34.1, 1-37. <https://doi.org/10.1515/thli.2008.001>
- Dalrymple, M., Kanazawa, M., Kim, Y., Mchombo, S., & Peters, S. (1998). Reciprocal expressions and the concept of reciprocity. *Linguistics and philosophy* 21(2), 159-210. <https://doi.org/10.1023/A:1005330227480>
- ELAN (Version 5.0.0-alpha) [Computer software]. Nijmegen: Max Planck Institute for Psycholinguistics. Hentet fra <https://tla.mpi.nl/tools/tla-tools/elan/>
- Epps, P. (2011). Reciprocal constructions in Hup. I Evans, N., Gaby, A., Levinson, S. C., & Majid, A. (red.), *Reciprocals and Semantic Typology (Typological Studies in Language 98)*. Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/tsl.98.18epp>
- Evans, N., Gaby, A., Levinson, S.C. & Majid, A. (2011) *Reciprocals and Semantic Typology. Typological Studies in Language 98*. Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/tsl.98>
- Evans, N., Gaby, A., Nordlinger, R. (2007). Valency mismatches and the coding of reciprocity in Australian Languages. *Linguistic Typology* 11, 541-597. <https://doi.org/10.1515/lingty.2007.033>.
- Evans, N., Levinson, S.C., Enfield, N.J., Gaby, A. & Majid, A. (2004). Reciprocal constructions and situation type. I: Majid, A. (red.) *Field Manual, Vol. 9*, 25–30. Nijmegen: Max Planck Institute for Psycholinguistics.
- Gibson, L.F. (1981). Central Pame kinship terms. I: Merrifield, W.R. (1981). *Proto Otomanguean kinship*. Texas: Summer Institute of Linguistics.
- Haspelmath, M. (2003). The geometry of grammatical meaning: Semantic maps and crosslinguistic comparison. I Tomasello, M. (red.), *The new psychology of language: Cognitive and functional approaches to language structure*, 2: 211-242. London: Lawrence Erlbaum.
- Haspelmath, M. (2007). Further remarks on reciprocal constructions. I: Nedjalkov, V. P., *Reciprocal constructions* (kapitel 50). Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/tsl.71.74has>

- Heine, B. (2000). Polysemy involving reflexive and reciprocal markers in African languages. I Frajzyngier, Z., & Curl, T. S. (red.), *Reciprocals – forms and functions* (kapitel 1). Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/tsl.41.02hei>
- Hernández-Green, N. (2015). Morfosintaxis verbal del Otomí de Acapulco (Ph.D).
- Langendoen, D.T. (1978). The logic of reciprocity. *Linguistic inquiry*, 9(2), 177-197. <http://www.jstor.org/stable/4178051>
- Levinson, S.C. & Burnholt, N. (2009). Semplates: A new concept in lexical semantics? *Language*, 85(1), 167-173. <https://doi.org/10.1353/lan.0.0090>
- Levinson, S.C., Meira, S. & the Language and Cognition Group. (2003). 'Natural concepts' in the spatial typological domain – adpositional meanings in cross-linguistic perspective: an exercise in semantic typology. *Language* 79, no. 3: 485-516. <https://doi.org/10.1353/lan.2003.0174>
- Majid, A., Bowerman, M., Van Staden, M., & Boster, J.S. (2007). The semantic categories of cutting and breaking events: A crosslinguistic perspective. *Cognitive Linguistics*, 18(2), 133-152. <https://doi.org/10.1515/cog.2007.005>
- Majid, A., Evans, N., Gaby, A., & Levinson, S.C. (2011). The grammar of exchange: A comparative study of reciprocal constructions across languages. *Frontiers in Psychology*, 2, 1–15. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2011.00034>
- Merrifield, W.R. (1981). *Proto Otomanguan kinship*. Texas: Summer Institute of Linguistics.
- Murdock, G.P. (1949). *Social Structure*. New York: The Free Press.
- Nedjalkov, V.P. (2007): Overview of the research. Definitions of terms, framework, and related issues. I Nedjalkov, V. P. (red.), *Reciprocal constructions* (kapitel 1). Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/tsl.71.06ned>
- Palancar, E. (2006). Intransitivity and the origins of middle voice in Otomi. *Linguistics* 44(3), 613-643. <https://doi.org/10.1515/ling.2006.020>
- Talmy, L. (2000). *Toward a cognitive semantics*. Cambridge, MA: MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/6847.001.0001>
- Taylor, J. R. (1989). *Linguistic categorization: Prototypes in linguistic theory*. Oxford: Clarendon
- van der Auwera, J. (2008). In defense of classical semantic maps. *Theoretical Linguistics* 34(1). 39-46. <https://doi.org/10.1515/thli.2008.002>
- Wright-Carr, D. (2017). La prehistoria lingüística del Bajío. I Campos, E.M.P. & Nava L., E.F. (red.). *El Bajío mexicano: estudios recientes*, 403-423, Sociedad Mexicana de Antropología.

Bilag: Forkortelser

3	tredjeperson	PFV	perfektiv
APL	applikativ	PL	pluralis
AUX	auxiliary	POSS	possesiv
CL	bøjningsklitikon ³	PRON	pronomen
CONT	continous	PST	past
DEIC	deiksis	REAL	realis
DET	determiner	RECP	reciprok
DIM	diminutiv	SG	singularis
DIST	distant	TOP	topik
ENCL	enklitika	TRANS	Translokativ
IPFV	imperfektiv		
OBJ	objekt		

³ Hernández-Green (2015) kalder det et *clítico flexivo*. Dets funktion er at vise, hvilken bøjningsklasse verbet er i.